

Aleksandra Z. Đurić¹
Univerzitet u Banjoj Luci
Filološki fakultet
Katedra za germanistiku

O EKSPEDICIJI U JEDAN NEPOZNAT JEZIK

Rumjanzewa, Marina (2024) *Schwiizerdütsch. Expedition in eine unbekannte Sprache*, Zürich, Dörlemann Verlag.

Knjiga *Schwiizerdütsch. Expedition in eine unbekannte Sprache* predstavlja analitički slojevito, interdisciplinarno i narativno strukturirano djelo posvećeno švajcarskom njemačkom jeziku (njem. Schweizerdeutsch), varijetetu koji u savremenoj lingvistici zauzima specifično i teorijski izazovno mjesto između dijalekta i standarda, između regionalnog idioma i nacionalnog simbola. Iako je švajcarski njemački svakodnevni jezik većine stanovništva njemačkog govornog područja Švajcarske, njegova percepcija izvan tog konteksta često je pojednostavljena, redukovana ili podložna stereotipima. U mnogim javnim i poluakademske diskursima on se i dalje označava kao „samo dijalekat”, čime se implicitno sugerira njegova podređenost u odnosu na standardni njemački jezik.

Rumjanceva upravo tu diskurzivnu redukciju prepoznaje kao polazište svoje „ekspedicije”. Metafora ekspedicije nije tek retorički ukras, već organizacioni princip čitave knjige: čitalac se postepeno uvodi u nepoznati jezički prostor, suočava s fonetskom, leksičkom i pragmatičkom „stranošću” švajcarskog njemačkog, a zatim se, putem teorijske i empirijske analize, navodi ka dubljem razumijevanju njegove sistemske koherentnosti i društvene funkcionalnosti. Djelo se tako može čitati kao dekonstrukcija uvriježenih hijerarhija između standarda i dijalekta, ali i kao studija o jeziku koji predstavlja simbolički resurs. Knjiga broji 176 stranica i strukturisana je u predgovor te petnaest tematski raznolikih poglavlja: *Vorgeschichte; Ein falscher Dialekt; Linguistischer Thriller; „fingered speech”; Ohne Regelkorsett; Bürgerkrieg und Dialektsalat; „mehr als bloszer dialect”; „Rat für deutschen Rechtschreibung”; Sprachliches Gmusch; „Ich kann nicht höher”; Eine „primitive” Sprache; „Keine grosse Hexerei”; Sprache vs. Dialekt; Wi snackt platt; Wieso caresch du nöd?; Was*

¹ aleksandra.djuric@ff.unibl.org

kommt noch alles? Ovakva struktura omogućava istovremeno tematsku razuđenost i narativnu koherentnost.

Biografski profil autorke značajno doprinosi interpretativnoj dubini knjige. Marina Rumjanceva rođena je 1958. godine u Moskvi, gdje je završila studije germanistike. Profesionalnu karijeru započela je kao predavač njemačkog jezika i novinar, a 1990. godine seli se u Švajcarsku, gdje i danas živi i radi u Cirihi. Tokom svoje medijske karijere saradivala je s uglednim institucijama poput Neue Zürcher Zeitung, Schweizer Fernsehen i 3sat. Ova kombinacija lingvističke stručnosti, novinarskog iskustva i interkulturalne perspektive oblikuje i metodološki pristup knjige. Autorka nastupa iz dvostruke pozicije: kao germanistkinja formirana izvan njemačkog govornog prostora i kao dugogodišnji stanovnik Švajcarske. Ta „unutrašnja distanca” omogućava joj da istovremeno učestvuje u jezičkoj praksi i da je analitički reflektuje. Perspektiva „strankinje” (njem. Ausländerin) postaje epistemološka prednost, jer omogućava uočavanje implicitnih normi i neproblematičnih pretpostavki koje izmiču domaćim govornicima. U teorijskom smislu knjiga se može smjestiti u okvir savremenih rasprava o diglosiji, pluricentričnosti i jezičkoj ideologiji. Tradicionalni model diglosije podrazumijeva jasnu funkcionalnu podjelu između „visokog” (H-varijeteta) i „niskog” (L-varijeteta), pri čemu standard ima institucionalni prestiž, a dijalekat ograničenu, neformalnu upotrebu. Međutim, švajcarski slučaj, kako pokazuje Rumjanceva, destabilizuje ovu binarnu shemu.

Švajcarski njemački, iako formalno nekodifikovan kao standard, uživa visok simbolički prestiž i snažno je povezan s kolektivnim identitetom. On dominira u svakodnevnoj komunikaciji, medijima, pa sve više i u digitalnom pisanju. Standardni njemački (njem. Hochdeutsch) zadržava institucionalnu funkciju u obrazovanju, administraciji i formalnom pisanju, ali ne posjeduje monopol nad simboličkim kapitalom. Time se diglosijski odnos pokazuje kao dinamičan i ideološki posredovan, a ne kao stabilna hijerarhija.

Knjiga se takođe nadovezuje na koncept pluricentričnog jezika, prema kojem njemački funkcioniše u više normativnih centara. Iako autorka ne razvija detaljnu normativnu analizu švajcarske standardne varijante, njena razmatranja jasno ukazuju na to da je odnos između standarda i dijalekta u Švajcarskoj specifičan i da zahtijeva teorijsku revalorizaciju.

U središnjim poglavljima Rumjanceva detaljno razmatra fonetske, morfološke i leksičke specifičnosti švajcarskog njemačkog. Fonološke razlike u odnosu na standardni njemački – uključujući specifične vokalske realizacije, promjene u suglasničkim skupinama i karakterističnu intonaciju – nisu predstavljene kao devijacije, već kao rezultat istorijske evolucije alemanskog dijalekatskog prostora.

Morfološke osobenosti, poput pojednostavljenih glagolskih paradigmi ili specifičnih oblika umanjena, analiziraju se kao dio internog sistema koji pokazuje visoku koherentnost. Leksički sloj, obogaćen uticajima francuskog, italijanskog i drugih romanskih jezika, svjedoči o višejezičnoj istoriji Švajcarske. Autorka time implicitno osporava percepciju dijalekta kao „manjkavog” ili „neuređenog” oblika jezika.

Jedan od najznačajnijih doprinosa knjige ogleđa se u razradi jezika kao markera individualnog i kolektivnog identiteta, pri čemu autorka švajcarski njemački ne posmatra samo kao komunikacijski kod, već kao simbolički resurs u procesima društvenog pozicioniranja. U tom smislu, Schwiizerdütsch funkcioniše kao snažan indeks regionalne lojalnosti, društvene bliskosti i nacionalne samosvijesti. Njegova upotreba u svakodnevnoj interakciji ne predstavlja tek spontani izbor, već često reflektuje svjesno ili nesvjesno opredjeljenje za određeni identitetski okvir.

Rumjanceva pokazuje da jezički izbor u švajcarskom kontekstu ima izraženu pragmatičku i simboličku dimenziju. Upotreba švajcarskog njemačkog u neformalnim situacijama signalizira pripadnost zajednici, autentičnost i spremnost na interpersonalnu bliskost. S druge strane, prelazak na standardni njemački može označavati institucionalni kontekst, profesionalnu distancu ili težnju ka formalnosti i normativnoj korektnosti. Ova funkcionalna raspodjela varijeteta nadilazi klasičnu diglosijsku podjelu, jer nije riječ isključivo o domenima upotrebe, već i o društvenim značenjima koja se tim izborom aktiviraju.

Autorka implicitno ukazuje na to da se identitet u savremenoj Švajcarskoj konstituiše preko dinamične interakcije između različitih jezičkih kodova. Švajcarski njemački postaje sredstvo simboličke inkluzije: njegovom upotrebom govornik potvrđuje svoju integrisanost u lokalnu zajednicu, dok izbjegavanje može proizvesti percepciju distance ili čak socijalne izdvojenosti. Ovaj aspekt posebno dolazi do izražaja u komunikaciji između „insajdera” i „outsajdera”, gdje jezička kompetencija u dijalektu često funkcioniše kao implicitni kriterijum pripadnosti.

Dodatno, knjiga sugerije da švajcarski njemački ima važnu ulogu u konstruisanju nacionalnog identiteta u višejezičnom društvu kakvo je švajcarsko. U situaciji u kojoj njemački, francuski, italijanski i retoromanski koegzistiraju kao službeni jezici, švajcarski njemački postaje distinktivni element koji diferencira švajcarski identitet od njemačkog ili austrijskog. Time jezik dobija funkciju simboličke granice, ali i kohezivnog faktora unutar njemačkog govornog područja Švajcarske.

Izbor varijeteta, dakle, nije neutralan čin: on istovremeno signalizira pripadnost ili distancu, formalnost ili solidarnost, institucionalni autoritet ili interpersonalnu bliskost. Rumjanceva time otvara šire pitanje o jeziku kao sredstvu društvenog

pregovaranja značenja, pokazujući da lingvističke razlike u švajcarskom kontekstu nisu samo strukturne, već duboko ukorijenjene u društvene prakse i simboličke procese. Upravo u toj analizi jezika kao nosioca identitetskih vrijednosti leži jedan od teorijski najplodnijih i interpretativno najintrigantnijih aspekata knjige.

Autorka ilustrativno prikazuje kako insistiranje na standardu u neformalnim situacijama može biti percipirano kao društvena distanca, dok upotreba dijalekta proizvodi efekat inkluzije. Time se knjiga pozicionira unutar šireg polja istraživanja jezika i identiteta u kojem jezik nije samo komunikacijsko sredstvo, već i simbolički resurs u društvenoj interakciji.

Posebno je relevantna analiza digitalne komunikacije. Razvoj društvenih mreža i aplikacija za razmjenu poruka doveo je do intenzivnije pisane upotrebe švajcarskog njemačkog, često bez standardizovane ortografije. Ova praksa dovodi u pitanje tradicionalnu vezu između standarda i pisma. Pisana forma više nije ekskluzivno vezana za normirani jezik; naprotiv, digitalni prostor omogućava eksperimentisanje, varijabilnost i individualizaciju zapisa.

Rumjanceva ovu pojavu ne interpretira kao prijatnu standardu, već kao dokaz vitalnosti jezika. Time implicitno sugerije da je norma dinamičan proces, a ne statična kategorija.

Metodološki posmatrano, knjiga se oslanja na kvalitativni i interpretativni pristup. Autorka kombinuje lingvističku literaturu, medijske izvore, intervjue i autobiografske elemente. Ova metodološka heterogenost doprinosi višedimenzionalnosti prikaza, ali istovremeno otvara pitanje sistematičnosti i empirijske provjerljivosti pojedinih tvrdnji.

U strogo akademskom smislu detaljniji teorijski aparat i opsežniji referentni okvir dodatno bi učvrstili naučni status djela. Ipak, treba naglasiti da knjiga ne pretenduje da bude iscrpna monografija, već promišljeni i argumentovani prikaz fenomena. Upravo u toj ravnoteži između naučne ozbiljnosti i narativne pristupačnosti leži njena specifična vrijednost.

Schwiizerdütsch. Expedition in eine unbekannte Sprache predstavlja značajan doprinos razumijevanju unutrašnje raznolikosti njemačkog jezika i društvene dinamike jezičkih varijeteta. Djelo uspješno spaja analitičku preciznost i narativnu komunikativnost, nudeći uvid u strukturu, istoriju i identitetsku funkciju švajcarskog njemačkog.

Iako bi snažnija teorijska sistematizacija i opsežniji empirijski podaci dodatno osnažili pojedine argumente, knjiga ostaje relevantan i podsticajan tekst za lingviste, nastavnike i istraživače zainteresovane za sociolingvistiku, dijalektologiju, jezičku politiku i interkulturalnu komunikaciju. Kao takva, ova „ekspedicija” ne završava se

deskriptivnim prikazom jednog varijeteta, već otvara širi teorijski horizont – pitanje odnosa između standarda i dijalekta, između norme i prakse, između jezika kao sistema i jezika kao društvene stvarnosti.

Upravo u toj širini perspektive i sposobnosti da spoji lično iskustvo sa naučnom refleksijom leži trajna vrijednost knjige Marine Rumjanceve.